

TOMASZ CZAPIEWSKI
Szczecin

SPORT JAKO ARENA POLITYCZNEGO KONFLIKTU DONALD TRUMP PRZECIWKO LIDZE FUTBOLU AMERYKAŃSKIEGO

WPROWADZENIE

Sport rzadko jest objętym badaniami z zakresu nauk o polityce czy nauk pokrewnych. Publikacje polskojęzyczne dotyczą najczęściej roli sportu w relacjach międzynarodowych¹, a także jego propagandowego wykorzystania w państwach o ustrojach niedemokratycznych². Sport czasem staje się jednak przestrzenią, w której podejmowane są zachowania polityczne, np. manifestacje poparcia lub części protestu wobec zjawisk społecznych czy politycznych. Są one emanacją określonej politycznej świadomości, mogą mieć na celu wpływ na zachowania osób w ośrodkach decyzyjnych lub zmienić sposób postrzegania kwestii przez członków grupy społecznej czy całości społeczeństwa. Świat sportu staje się wtedy odzwierciedleniem szerszych podziałów społecznych, z drugiej strony sportowcy poprzez media współtworzą dyskurs publiczny. Ale trzeba przyznać, że aktywizm sportowców nie jest zjawiskiem częstym, w porównaniu do liczby osób zawodowo uprawiających sport. Ma to prawdopodobnie związek z niewielkim zainteresowaniem sprawami społeczno-politycznymi, ale też inklinacją do unikania ewentualnych problemów związanych utrzymaniem zatrudnienia czy podpisywaniem kontraktów reklamowych.

¹ E. Białkowska, *Sport – instrument polityczny służący kreacji wizerunku państwa na arenie międzynarodowej*, Kwartalnik Naukowy OAP UW „e-Politikon”, 2013, t. 8, s. 109-137; M. M. Kobierecki, *Dyplomacja sportowa. Sport jako arena prowadzenia dyplomacji międzynarodowej*, „Kultura i Polityka”, 2015, t.17, s.109-122; M. M. Kobierecki, *Dyplomacja krykieta Indie-Pakistan jako forma dialogu między skonfliktowanymi państwami*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2016, t. 14, nr 2, s. 15-26; P. Małczyński, *Gra o samostanowienie. Futbol jako narzędzie polityki międzynarodowej*, w: M. Rączkiewicz (red.), *Państwo w państwie? Terytoria autonomiczne, państwa nieuznawane oraz ruchy separatystyczne w przestrzeni międzynarodowej*, Łódź 2015; S. Pietrzykowski, *Sport jako alternatywne narzędzie dyplomacji na przykładzie relacji amerykańsko-irańskich po 1979 roku*, „Dzieje Najnowsze” 2017, t 49, nr 3, s.241-268.

² M. Klisiński, M. Szwaja, *Sport w polityce władz partyjnych i państwowych w schyłkowym okresie Polski Ludowej (1980-1989)*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna”, 2012, t. 12, nr 1, s. 123-133; A. Pasko, *Społeczno-polityczne aspekty sportu w ZSRR i krajach bloku socjalistycznego do 1989 r.*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna”, 2012, t. 11. D. Wojtaszyn, *Sportwunderland DDR – powstanie i upadek sportowego mocarstwa*, „Przeгляд Zachodni”, 2016, t. 361, nr 4, s. 135-151.

Niniejszy artykuł ma na celu analizę zdarzeń, które w sposób oczywisty, bo wręcz dosłowny, ilustrują relacje sportu z polityką, ponieważ mowa tu o konflikcie polityka ze sportowcem, a z czasem wręcz z całą sportową ligą. W 2016 r. amerykański futbolista Colin Kaepernick zdecydował się na protest w trakcie odgrywania hymnu Stanów Zjednoczonych, co spotkało się z ostrą reakcją prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa. Konflikt ten rozszerzył się na całą ligę futbolu amerykańskiego (*National Football League, NFL*).

Praca składa się z trzech części. Dwa podrozdziały poświęcone tzw. kryzysowi hymnowemu oraz konfliktowi na linii Trump-*NFL* są poprzedzone podrozdziałem dotyczącym samej ligi *NFL*, z wyszczególnieniem aspektów społeczno-politycznych, które – zdaniem autora – są niezbędne dla uchwycenia istoty problemu. Podstawowe pytanie zawarte w niniejszym tekście to wyjaśnienie przyczyny zaistnienia tak szczególnej interakcji między światem sportu i polityki oraz zrozumienie jej przebiegu. Pierwsza część tekstu opiera się głównie na anglojęzycznej literaturze przedmiotu, w następnych zaś podstawowym źródłem są wypowiedzi uczestników opisywanej sekwencji zdarzeń, zawarte w wywiadach dla mediów, oświadczeniach czy upublicznione za pośrednictwem mediów społecznościowych, głównie Twittera.

Na poziomie teorii polityki odniesienia do relacji polityki i sportu można odnaleźć w pojęciach polityki sportu czy polityki sportowej. Można je rozumieć różnie, co przede wszystkim ma związek z nieprzetłumaczalną w języku polskim różnicą między *politics* i *policy*, czyli w uproszczeniu – polityką rozumianą jako rywalizacja o władzę oraz polityką jako zorganizowaną aktywnością instytucji publicznych. Nie będzie przedmiotem zainteresowania autora polityka sportowa w tym ostatnim rozumieniu, jako jedna z polityk szczegółowych, w których podstawowym celem państwa jest wspieranie rozwoju sportu. Warto jednak wspomnieć, że sport może być sprawnym instrumentem polityki społecznej w krajach o wieloetnicznej strukturze³, pozwalając na budowanie spójności społecznej przez integrację etniczną i edukacyjną dzieci i młodzieży wywodzących się z mniejszości etnicznych, które jednocześnie często nie są środowiskami faworyzowanymi⁴. Choć na gruncie amerykańskim wskazuje się też negatywne aspekty – sport wzmacnia negatywne stereotypy mniejszości etnicznych, zwłaszcza czarnoskórych (o czym dalej), a także daje złudną nadzieję wielu młodym z tych mniejszości, którzy poświęcają się rozwojowi sportowemu kosztem edukacji, kiedy ostatecznie tylko niewielu udaje się wejść do grona profesjonalistów⁵.

Zgodzić się należy z opinią, że polityka sportowa „w sensie *policy*, ze względu na swą skalę i stopień medialnej ekspozycji był[a] wykorzystywan[a] wielokrotnie przez rządzących do zdobycia przewag w zakresie *politics*, jednym z kluczowych

³ W. Woźniak, *Polityka wobec sportu. Sport jako element polityki publicznej*, „Problemy Polityki Społecznej”, 2017, nr 37, t. 2, s. 37-38.

⁴ R. Giulianiotti, *The sport, development and peace sector: A model of four social policy domains*, „Journal of Social Policy”, 2011, t. 40, nr 4, 757-776.

⁵ J. Hoberman, *New Roles for Black Athletes? Post-Ferguson and Post-Kaepernick in the Age of Trump 2017*, <https://conservancy.umn.edu/handle/11299/194055> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

elementów public relations władzy”⁶. Liderzy polityczni często odnoszą się do sportu, zwłaszcza w chwilach sukcesów, z powodu ogromnego społecznego rezonansu tego typu wydarzeń czy choćby na poziomie językowym poprzez sportowe metafory. Polityka sportowa rozumiana jako *politics* będzie definiowana w ten sposób, że sport staje się przedmiotem konfliktu politycznego i areną osiągania celów politycznych⁷. Można spotkać w publicystyce opinię, że „[z]wiązki sportu z polityką pojawiają się zwłaszcza w warunkach napięć politycznych”⁸. Sport świetnie wpisuje się też w tzw. banalny nacjonalizm⁹, gdzie poprzez proste przekazy i symbole wspiera budowanie poczucia tożsamości i odrębności, zwłaszcza w ramach podstawowej dla sportów zespołowych dychotomii „my – oni”.

Relacja sport-polityka ma też wielką tradycję w Stanach Zjednoczonych, nie tylko dlatego, że sport zajmuje w życiu społecznym tego kraju ogromną rolę. Sport był w tym kraju od dekad miejscem ujawniania sprzeciwu wobec rasowej dyskryminacji. Wielce widoczna była aktywność Muhammada Ali¹⁰, ale najbardziej symbolicznym obrazem wydaje się być zdjęcie z ceremonii medalowej na letnich Igrzyskach Olimpijskich w Meksyku w 1968 r., gdzie dwóch czarnoskórych biegaczy reprezentujących USA: John Carlos i Tommie Smith uniosło pięść w geście charakterystycznym dla Czarnych Panter¹¹ – radykalnej amerykańskiej organizacji politycznej, która deklarowała za główny cel ochronę czarnoskórej mniejszości. Obaj sportowcy zostali po tym wydarzeniu wydaleny z wioski olimpijskiej i zawieszony jako członkowie amerykańskiej kadry przez prezesa MKOl. W późniejszych czasach dużym echem odbiła się sprawa Mahmouda Abdul-Raufa¹², koszykarza *NBA*, który w sezonie 1995/1996 odmawiał stania podczas odgrywania hymnu narodowego, motywując to sprzecznością ze swoją religią. Po zawieszeniu przez władze ligi zgodził się na kompromisową formę – stał podczas hymnu, ale z zamkniętymi oczami lub spoglądając w dół i intonując muzuhmańską modlitwę.

⁶ W. Woźniak, *Polityka wobec sportu...*, s. 39.

⁷ M. M. Kobierecki, *Polityka sportowa i polityka sportu w świetle naukowego piśmiennictwa anglosaskiego* „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2014, t. 43, s.135.

⁸ K. Karwat, *Polityka w sporcie, sport w polityce*, „Dziennik Zachodni”, 21.10.2016.

⁹ M. Billig, *Banalny nacjonalizm*, Kraków, 2008. Rywalizacja sportowa stanowi najlepszą okazję do przypomnienia narodowych dziejów, zob. szerzej K. Jaskułowski, *McNacjonalizm, czyli kultura popularna w służbie narodu*, „Kultura popularna”, 2006, t. 17, nr 3, s. 14. Należy zgodzić się z tezą, że „patriotyzm i nacjonalizm, niejako ’trzyma’ w ryzach’ w ramach demokracji liberalnych (czym się one szczycą), uwalniane są bez skrępowania w jednej tylko dziedzinie kultury, a tą jest sport”, W. Burszta, *Globalna ekumena popnacjonalizmu*, „Sprawy narodowościowe”, 2013, t. 42, s. 52.

¹⁰ M. Marqusee, *Sport and stereotype: from role model to Muhammad Ali*, „Race & Class”, 1995, t. 36, nr 4, s. 1-29.

¹¹ D. Hartmann, *Race, culture, and the revolt of the black athlete: The 1968 Olympic protests and their aftermath*, Chicago, 2003, s. 162-164.

¹² Urodzony jako Chris Wayne Jackson. O szczególnej postaci zawodnika (jednocześnie cierpiał na syndrom Tourette’a) i prawnym kontekście sprawy, zob. K.B. Koenig, *Mahmoud Abdul-Rauf ‘s Suspension for Refusing to Stand for the National Anthem: A “Free Throw ” for the NBA and Denver Nuggets, or a “Slam Dunk” Violation of Abdul-Rauf ‘s Title VII Rights?*, „Washington University Law Review” 1998, t. 76, nr 1, s. 377-405.

LIGA ZAWODOWEGO FUTBOLU AMERYKAŃSKIEGO

Najważniejszą (w praktyce jedyną znaczącą) ligą zawodową futbolu amerykańskiego jest *National Football League (NFL)*. Cechą szczególną *NFL* jest jednak jej lokalny charakter. Spotkanie o mistrzostwo ligi, zwane powszechnie *Super Bowl*, status wydarzenia ma poza granicami kraju tylko w sąsiadujących Meksyku i Kanadzie. W innych krajach, w tym Europie, jest praktycznie nieobecny i traktowany raczej jako ciekawostka. W odróżnieniu od innych obszarów kultury, takich jak muzyka, film czy nawet inne sporty, takie jak koszykówka, wzorce amerykańskie nie są przenoszone na inne kontynenty. Choć nie jest to wynik świadomego działania i z perspektywy zysków właścicieli zjawisko wprost niekorzystne, to jednak wzmacnia poczucie amerykańskości sportu (podkreślonej chociażby w przyjętej w Polsce nazwie „futbol amerykański”). Ów lokalny charakter nie przeszkodził *NFL* stać się najbogatszą ligą świata, która generuje przychody w wysokości ok. 9,5 mld dolarów rocznie, czyli zbliżone do sumy przychodów trzech największych lig piłki nożnej¹³.

Najbardziej wyrazistym przykładem znaczenia *NFL* jest pozycja *Super Bowl*, które uzyskało w kraju status nieoficjalnego narodowego święta. Możliwość wystąpienia w przerwie meczu uchodzi za jedno z największych wyróżnień, jakie może spotkać artystę. Koszt 30-sekundowej reklamy w przerwach podczas *Super Bowl* w 2016 r. wynosił ponad 5 mln dolarów. Rozgrywki oglądało przed telewizorami ponad 110 mln Amerykanów, do czego można doliczyć ok. 20 mln, które obejrzało spotkanie w barach, restauracjach, kasynach itp. Peter Hopsicker i Mark Dyerson nazwali *Super Bowl* największym „współdzielonym doświadczeniem w kulturze narodowej” Stanów Zjednoczonych. Liczba widzów spotkania jest większa niż liczba osób głosujących w wyborach czy uczestniczących w obchodach religijnych czy świąt narodowych¹⁴.

Patriotyczny wymiar sportu podkreśla militarystyczna otoczka spotkań ligi *NFL*¹⁵. Otwarcu sezonu towarzyszą spektakularne przeloty samolotów wojskowych nad stadionami. Zwyczajowo przed i w trakcie przerw spotkań wręcza się odznaczenia i wyróżnienia dla żołnierzy czy przedstawicieli innych służb, takich jak straż pożarna czy policja. Transmisje ze spotkań są nierzadko przeplatane materiałami o szczególnych widzach – amerykańskich żołnierzach biorących udział w zagranicznych misjach wojskowych. Wyjątkowo szeroko opisywano postać byłego zawodnika

¹³ J. Tittenbrun, *Zbiorowy wymiar własności w futbolu*, „Przegląd Socjologiczny”, 2017, t. 66, nr 2, s. 44.

¹⁴ P. Hopsicker, M. Dyerson, *Super Bowl Sunday: A National Holiday and a Global Curiosity*, „The International Journal of the History of Sport”, 2017, t. 34, nr 1-2, s. 1-2.

¹⁵ Zob. szerzej M.L. Butterworth, S.D. Moskal, *American football, flags, and “fun”: The Bell Helicopter Armed Forces Bowl and the rhetorical production of militarism*, „Communication, Culture & Critique”, 2009, t.4, nr 2, s. 411-433; M. L. Butterworth, *NFL Films and the militarization of professional football*, w: T. Oates (red.), *The NFL: Critical and cultural perspectives*, Temple, 2014, s.207-25; T. Jenkins, *The militarization of American professional sports: How the sports-war intertext influences athletic ritual and sports media*, „Journal of Sport and Social Issues”, 2013, t. 37, nr 3, s.245-260.

Arizona Cardinals Pata Tilmana, który porzucił karierę futbolisty i związane z tym zarobki rzędu 3,6 mln dolarów rocznie, aby podjąć służbę wojskową w Iraku i Afganistanie (co zakończyło się tragiczną śmiercią po około roku misji)¹⁶. Mecze futbolu przypominają wręcz wizualnie bitewną walkę¹⁷. Tradycyjnym elementem wydarzeń sportowych w amerykańskich ligach jest odśpiewanie hymnu narodowego – „Gwieździstego Sztandaru”, a jednocześnie wyprowadzana jest ogromnych rozmiarów flaga Stanów Zjednoczonych. W rozgrywkach sportowych na kontynencie europejskim nie jest przyjęte, aby odgrywano hymn podczas spotkań dwóch klubów z tego samego państwa. Zwyczaj ten bywa różnie interpretowany – jako uhonorowanie kraju¹⁸, ale niektórzy wskazują, że jest to hołd dla żołnierzy i policjantów, którzy oddali życie na służbie¹⁹. Warto dodać, że pierwszy odnotowany przypadek odegrania hymnu przed spotkaniem sportowym miał miejsce w trakcie I wojny światowej w 1918 r. Była to w pewnym stopniu reakcja na pojawienie się zarzutów wobec zawodników ligi, że uchylają się od służby wojskowej i grają zamiast walczyć²⁰.

Na pewno dostrzec można narastający rozdział między sportowcami *NFL* a ich publicznością. Pierwsze kluby futbolowe powstawały na wówczas rozkwitającym tzw. pasie rdzy (ang. *rust belt*), a sam sport miał silne korzenie wśród robotników przemysłowych. Potęga i tradycja największych klubów, takich jak *Pittsburgh Steelers* czy *Green Bay Packers* jest świadectwem robotniczej tożsamości kibicowskiej bazy (tzw. *blue collar*). Obecnie większość zawodników to osoby czarnoskóre (szacuje się na ok. 70%), podczas gdy większość trenerów, prezesów i bez wyjątku wszyscy właściciele klubów są biali.

Wskazuje się, że w percepcji odbiorców nastąpiło utożsamienie wizerunku czarnego sportowca i czarnego przestępcy. Pierwszym czarnym futbolistą, który uzyskał ogromną popularność wykraczając dalece poza sam sport (twarząc reklam wielkiej firmy *Hertz* w latach 70, aktor filmowy po zakończeniu kariery) był O. J. Simpson, oskarżony w jednej z najsłynniejszych spraw kryminalnych w historii o zabójstwo byłej żony i jej przyjaciela²¹. Media amerykańskie przez wiele miesięcy były zainteresowane sprawą Michaela Vicka, ówczesnej gwiazdy *Atlanta Falcons*, który ostatecznie został

¹⁶ J. Krakauer, *Where men win glory: The odyssey of Pat Tillman*, New York, 2010.

¹⁷ F.P. Jozsa Jr, *Football Fortunes. The Business, Organization, and Strategy of the NFL*, Jefferson, 2010, s.160.

¹⁸ Badania wskazują, że hymn wzbudza powszechnie poczucie przynależności do wspólnoty narodowej, porównywalne jedynie z flagą (np. godło nie wywołuje tego typu reakcji). A. Gilboa, E. Bodner, *What are your thoughts when the national anthem is playing? An empirical exploration*, „Psychology of Music”, 2009, t. 37, nr 4, s. 459-484.

¹⁹ Historia amerykańskiego hymnu jest krótsza niż samego kraju – można tutaj wskazywać daty 1916 i 1931 roku, kiedy to odpowiednio decyzją prezydenta kraju Woodrow Wilsona oraz rezolucją Kongresu przyjęto „Gwieździsty Sztandar” (ang. „The Star-Spangled Banner”) jako oficjalny hymn państwa. Przed tym czasem inne pieśni pełniły funkcję nieoficjalnego hymnu kraju – najczęściej wymienia się tu „Hail, Colombia”, „My Country, ‘Tis of Thee” oraz „America the Beautiful”.

²⁰ R. C. Crepeau, *Sport and National Anthem*, „On Sport and Society”, 1996, t. 257.

²¹ O.J. Simpson został uniewinniony w postępowaniu karnym w wyniku decyzji ławy przysięgłych, ale wina została uprawdopodobniona w postępowaniu cywilnego, kiedy zasądzono na rzecz rodzin ofiar

skazany na wiele lat więzienia za organizowanie walk psów (co wiązało się z mordowaniem wielu z nich, martwe ciała zakopywano w ogrodzie przy domu sportowca). Wyliczenie wszystkich zatrzymań zawodników *NFL* za posiadaniem marihuany czy jazdę pod wpływem alkoholu (ang. *Driving under Influence, DUI*) wymagałoby oddzielnego aneksu. Wiele miejsca w mediach poświęcono obecności środowisk przestępczych (gangsterskich) w kręgu zawodników *NFL*. Łącznikiem miała być szeroko rozumiana kultura hip-hopu. Negatywny wizerunek czarnoskórych mężczyzn wzmocniły też rozliczne relacje dotyczące ich życiowej nieodpowiedzialności: bankructwa w kilka lat po zakończeniu kariery, nierealizowania obowiązku alimentacyjnego wobec licznych dzieci z nieformalnych związków i wielu matek, poszukiwania drogi wyjścia z problemów w działalności przestępczej (handel narkotykami, kradzieże), zakończonej najczęściej wyrokiem skazującym na karę pozbawienia wolności²². Reakcją *NFL* w celu ochrony wizerunku ligi miały być bardziej restrykcyjne regulacje, dotyczące zwalniania zawodników naruszających prawo, czy nawet szerzej – zachowujących się w sposób nieetyczny, niezależnie od ich dyspozycji sportowej. Restrykcje te objęły nawet zachowanie podczas spotkań – nowe przepisy silnie ograniczyły sposoby okazywania radości po udanych zagraniach (zabroniono np. wszelkich zaplanowanych zespołowych sposobów celebrowania, ruchów przypominających taniec, wykorzystujących piłkę futbolową)²³.

Innym ciekawym wątkiem o kwestiach rasowych jest status sportu akademickiego – zwłaszcza futbol amerykański w tym wydaniu uzyskał rangę bliską najstynniejszym ligom zawodowym, co wiąże się również z ogromnymi dochodami (prawa telewizyjne, reklamy, bilety, *merchandising*), a z drugiej strony konsekwentnie przestrzegany zakazem wypłacania pensji czy materialnych nagród zawodnikom. Korzyścią dla nich jest najczęściej stypendium pozwalające na podjęcie i kontynuowanie studiów. W przypadku futbolu dominujący model jest jednak taki, że większość zawodników nie ma możliwości podjęcia zawodowej aktywności sportowej (ograniczona liczba miejsc w lidze *NFL*, brak alternatywnych lig w tym sporcie). Także wartość ukończonych studiów jest ograniczona, zwłaszcza że istnieje rozpowszechniona, niepozbawiona podstaw opinia, że sportowcy w swojej karierze akademickiej traktowani są w sposób preferencyjny i ukończenie studiów zawdzięczają polityce uczelni, która w sposób nie zawsze etyczny dba o postępy akademickie swoich sportowców (jeżeli student zostałby usunięty z uczelni z powodu braku postępów w nauce, nie mógłby reprezentować uczelnianej drużyny sportowej). Ostatecznie więc setki zawodników,

łącznie kwotę w wysokości 33 mln dolarów. Sam sportowiec został skazany wiele lat później na wyrok 13 lat pozbawienia wolności za kierowanie rozbojem z użyciem broni palnej.

²² Emblematyczna jest tutaj historia Trvisa Henry'ego, zawodnika *NFL* w latach 2001-2007, który jest ojcem co najmniej 11 dzieci z 10 różnymi kobietami. Łączny wymiar świadczeń alimentacyjnych szacowano na ok. 170 tys. dolarów rocznie. W 2009 r. Henry został skazany na 10 lat pozbawienia wolności za kierowanie grupą przestępczą zajmującą się handlem kokainą.

²³ Zob. szerzej P.L. Cunningham, "Please Don't Fine Me Again!!!!" *Black Athletic Defiance in the NBA and NFL*, „Journal of Sport & Social Issues”, 2009, t. 33, nr 1, s. 39-58.

głównie czarnoskórych, tworzą produkt przynoszący milionowe zyski, samemu nie uczestnicząc w ich podziale.

Najpoważniejszym problemem, z jakim borykała się w ostatnich dekadach *NFL* jako organizacja i sam futbol amerykański jako sport była kwestia bezpieczeństwa i zdrowia zawodników, w szczególności zagrożenia urazami mózgu. Zgodnie z aktualnym stanem wiedzy nie ma wątpliwości, że zawodowe uprawianie futbolu amerykańskiego, które wiązało się z akumulacją setek uderzeń w głowę oraz wieloma, często niezdiagnozowanymi wstrząśnieniami mózgu, doprowadziło do powstania u wielu zawodników encefalopatii, choroby o charakterze neurodegeneracyjnym, skutkującej w znacznej liczbie przypadków niepełnosprawnością, a nawet śmiercią²⁴. Informacja ta, poza kosztowną odpowiedzialnością o charakterze cywilnoprawnym wobec chorych i ich rodzin, uderzyła w status futbolu amerykańskiego jako najpopularniejszego sportu wśród nastolatków płci męskiej, wobec obaw rodziców o zdrowie ich dzieci. Co jednak szczególnie istotne z perspektywy celów niniejszej pracy, wymusiła zmiany w przepisach sportu, mające na celu ograniczenie efektywnych dla kibiców, ale niebezpiecznych w skutkach uderzeń (ang. *hits*) i powaleń przeciwnika (ang. *tackles*).

Należy zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od modelu przyjętego w piłce nożnej, kluby sportowe traktowane są jako przedsiębiorstwa, które mają przynosić zysk właścicielowi, a sukces sportowy traktowany jest głównie jako instrument maksymalizacji zysku²⁵. Umożliwia to m.in. ograniczenie żądań płacowych w ramach dwustronnych umów między przedstawicielami właścicieli i zawodnikami, głównie poprzez mechanizm tzw. *salary cap* (którego pierwotnym deklarowanym celem jest ochrona konkurencyjności poprzez wspieranie mniejszych klubów)²⁶.

Donald Trump miał historycznie silne związki z futbolem amerykańskim. W latach 80. zaangażował się w działania ligi *USFL*, która od czasu powstania *NFL* była najsilniejszą próbą podważenia jej monopolistycznej pozycji w obrębie zawodowego futbolu amerykańskiego. Trump nabył udziały w klubie *New York Generals*, ale przyjął szczególną strategię działania – pozwał *NFL* na ogromną kwotę 1,6 mld dolarów, mając w rzeczywistości na celu zawarcie ugody obejmującej wprowadzenie klubu do *NFL*²⁷. Strategia nie przyniosła pożądanego skutku, odszkodowanie sądowe wyniosło ostatecznie 1 dolara, choć należy docenić dobrą ocenę potencjału rynku – nabycie udziałów w klubie *NFL* w latach 80. byłoby wyjątkowo korzystną inwestycją. Kilka lat przed kampanią prezydencką 2016 r. podjął próbę nabycia innego klubu *NFL* – *Buffalo Bills*, ale przegrał rywalizację z rodziną Terrence’a Peguli.

²⁴ M. Fainaru-Wada, S. Fainaru, *The League of Denial. The NFL, Concussions and the Battle for Thruth*, New York, 2013.

²⁵ Sam podział zysków między klubami w *NFL* ma bardzo solidarnościowy charakter, czy jak to określił polski socjolog Jacek Tittenbrun, opiera się na „wręcz komunistycznej zasadzie równego podziału”; J. Tittenbrun, *Zbiory wymiar...*, s. 44-45.

²⁶ C.P. Mulder, *Transcending Capitalism Through Cooperative Practices*, New York, 2015, s.1-27.

²⁷ Zob. szerzej R. C. Crepeau, *NFL football: a history of America's new national pastime*, Urban-Chicago-Springfield, 2014, s. 128-129.

PROTEST HYMNOWY

Zarzewiem współcześnie największych kontrowersji wokół *NFL* stało się mieszczące w tradycji protestów z lat 60.²⁸ zachowanie Colina Kaepernicka²⁹, zawodnika drużyny *San Francisco 49ers*, który w trakcie hymnu przed meczem ligi letniej 14 sierpnia 2016 r. usiadł. W tym czasie dochodziło do wielu przypadków, gdy interwencje policji wobec czarnoskórych podejrzanych kończyły się śmiercią (m.in. sprawy Altona Sterlinga, Philando Castle i Bruce'a Kelleya Jra). Wiele z tych sytuacji zostało uwiecznionych na telefonach komórkowych i udostępnionych w sieci, docierając do milionów odbiorców. Tylko w pierwszej połowie lipca z tego powodu doszło do 112 demonstracji w 88 amerykańskich miastach³⁰. Przez pierwsze dwa tygodnie protest Kaepernicka pozostał niedostrzeżony przez media. Dopiero gdy przez kolejnym spotkaniem uklęknął w trakcie hymnu, a później w wywiadzie określił to zachowanie jako protest w imię walki z nierównością rasową oraz brutalnością policji, rozpoczęła się ogólnokrajowa debata. W wywiadzie stwierdził: „Nie będę stał aby pokazać dumę z flagi kraju, który poddaje czarnych i kolorowych opresji. (...) Na ulicach znajdują się [martwe] ciała, a ludzie dostają płatne urlopy i unikają kary za morderstwo”. Co ciekawe, zmiana sposobu protestu z siadania na klęknięcie miała być motywowana chęcią ukazania szacunku dla żołnierzy i weteranów amerykańskiej armii, po części na wzór opuszczania flagi do połowy wysokości masztu w okresie żałoby, jak wskazywał Eric Reid, pierwszy zawodnik, który przyłączył się do protestu Kaepernicka³¹, jeszcze w trakcie rozgrywek przedsezonowych.

Zawodnik podtrzymał ten zwyczaj przez cały sezon sportowy 2016/2017, deklarując, że przerwie go dopiero wtedy, gdy wskazany problem zostanie rozwiązany. W pierwszej kolejce oficjalnych rozgrywek sezonu do tej formy protestu przyłączyło się 11 innych zawodników (wszystkie drużyny *NFL* w jednej kolejce liczą łącznie 1472 graczy). Pojawiły się też inne formy wyrażania sprzeciwu – wspomniane wcześniej podnoszenie zaciśniętej pięści czy splecenie rąk przez wszystkich zawodników. Choć zainteresowanie protestem było ogromne, to w wymiarze liczbowym jego skala przyjęła istotne rozmiary dopiero w następnym sezonie (2017/2018) podczas 3 kolejki rozgrywanej bezpośrednio po opisywanej niżej wypowiedzi Trumpa w Huntsville. Wzięło w nim udział ponad 200 zawodników³². Głosy zawodników wskazują, że był

²⁸ J. Lindholm, *From Carlos to Kaepernick and beyond: athletes' right to freedom of expression*, „International Sports Law Journal”, 2017, t. 17, nr 1, s. 1-3.

²⁹ W sprawie jest wątek polski. Nazwisko Kaepernick, które przyjął po przysposabiających, wywodzi się od niemieckiego Köppernig – nazwy miejscowości, z której pochodzili przodkowie Mikołaja Kopernika (dziś miejscowość pod polską nazwą Koperniki jest częścią gminy Nysa w województwie opolskim).

³⁰ J.C. Lee, I. Mykhyalshyn, R. Omri, A. Singhvi, *At Least 88 Cities Have Had Protests in the Past 13 Days Over Police Killings of Blacks*, „The New York Times”, 16 VII 2016.

³¹ E. Reid, *Why Colin Kaepernick and I Decided to Take a Knee*, „The New York Times”, 25.09.2017.

³² *NFL player protests sweep league after President Donald Trump's hostile remarks*, „USA Today” 25.09.2017; <https://eu.usatoday.com/story/sports/nfl/2017/09/24/donald-trump-nfl-player-protests-national-anthem-week-3-response/697609001/> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

to w większym stopniu głos w ochronie wolności wypowiedzi i wyrażenie sprzeciwu wobec Trumpa, którego wypowiedzi odebrano jako rasistowskie.

Co interesujące, Kaepernick po terminowym wygaśnięciu kontraktu ze swoją drużyną na początku 2017 r. nie znalazł zatrudnienia przez półtora roku, choć uważa się powszechnie, że jego umiejętności sportowe są wystarczające przynajmniej do zatrudnienia w roli rezerwowego. Wydaje się, że były to indywidualne decyzje zarządzających 32 klubami *NFL*, pragnących uniknąć skupienia uwagi na klubie ze względów pozasportowych, związanych z postawą Kaepernicka ewentualnych sporów wewnątrz drużyny, a w szczególności wrogiej reakcji, także części kibiców, którzy grozili zaprzestaniem wspierania drużyny (kupowania biletów itp.) w przypadku zatrudnienia zawodnika prezentującego według nich postawę niepatriotyczną. Osoba Kaepernicka tworzyła dodatkowe kontrowersje, także wśród czarnoskórych – ma on mieszane pochodzenie rasowe z białą matką i czarnym ojcem, a po oddaniu do adopcji wychował się w białej, zamożnej rodzinie. Pojawiły się nawet opinie innych znanych futbolistów, że „nie jest czarny”³³

Co ciekawe, dla społeczności amerykańskich czarnych to sportowcy są liderami reprezentującymi określone postawy wobec otaczającej rzeczywistości społeczno-politycznej. Kaepernick symbolizuje aktywną postawę walki pokojowymi metodami o równość. Otwarcie atakował Trumpa w trakcie kampanii³⁴, nazywając go „jawnie rasistowskim”³⁵, ale był również krytyczny wobec Hillary Clinton twierdząc, że powinna znaleźć się w więzieniu, a także cytując jej kontrowersyjną wypowiedź sprzed wielu lat o afroamerykańskich nastolatkach jako „superdrapieżnikach”³⁶. Odmówił bezpośredniego poparcia kandydatki Demokratów, podobnie jak liderzy organizacji *Black Lives Matter*³⁷.

Z drugiej strony, wybitny koszykarz *NBA* LeBron James wprost poparł Clinton³⁸ i występował z nią na wiecach kampanijnych. Nie wzywał do protestów, jego postawę można raczej określić mianem zachęcania do optymizmu wobec trudności³⁹ (takich

³³ C. Boren, *Rodney Harrison apologizes for saying Colin Kaepernick is 'not Black'*, „The Washington Post”, 30.08.2016.

³⁴ Kaepernick wsparł datkiem 50 tys. dolarów federalny program dożywiania „Meals on Wheels”, kiedy administracja Trumpa zmniejszyła rządowe dofinansowania, M. Gajanan, *Colin Kaepernick donates \$50,000 to Meals on Wheels*, „time.com”, 21.03.2017, <http://time.com/4708728/colin-kaepernick-meals-on-wheels-donald-trump-nfl/> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

³⁵ S. Ruiz, *Colin Kaepernick says he'll continue to sit during anthem, calls Donald 43 Trump 'openly racist'*, „USA Today Sports”, 28.08.2016.

³⁶ Oba te zarzuty stanowiły fundament kampanii Trumpa skierowanej do osób czarnoskórych, mając na celu obniżenie frekwencji w tej grupie wyborców.

³⁷ Współczesna organizacja zrzeszająca aktywistów walczących ze strukturalnym rasizmem w Stanach Zjednoczonych, który ma związki z brutalnością policji, rasowym profilowaniem sprawców oraz niesprawiedliwością polityki karnej.

³⁸ L. James, *LeBron James: Why I'm endorsing Hillary Clinton*, „Business Insider”, 2.10.2016, <http://www.businessinsider.com/LeBron-james-why-endorsing-hillary-clinton-for-president-2016-9> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

³⁹ S. Marston, *The Revival of Athlete Activism(s): Divergent Black Politics in the 2016 Presidential Election Engagements of LeBron James and Colin Kaepernick*, „Fair Play. Revista de Filosofia, Ética y

jak wybór Trumpa), które przeminą⁴⁰. Dyskurs ten z perspektywy osób czarnoskórych ukazuje podział na dwie możliwe strategie działania: kooperację z liberalną elitą lub radykalizm, jaki reprezentuje Kaepernick⁴¹.

KONFLIKT TRUMPA Z LIGĄ *NFL*

Donald Trump to polityk charakterystyczny, który trafił do polityki w szczególnie sposób – był wcześniej znanym biznesmenem i gwiazdą telewizji⁴². Podkreśla on swoje biznesowe korzenie, często deklaruje, że stawia sobie za cel doprowadzenie spraw do końca, niezależnie od kontrowersji, które mogą powstać po drodze⁴³. Wyróżnia go agresywna postawa, czasem wulgarny język, wchodzenie w konflikty personalne, na które nie odważył się wcześniej żaden inny polityk. Wypowiedzi Trumpa są zbudowane z krótkich zdań, z silnym ładunkiem emocjonalnym, bez niuansowania czy szczegółowego rozwinięcia zagadnienia, za to z częstym przeskakiwaniem z tematu na temat⁴⁴. Wyróżnia go proste słownictwo, wielokrotne powtórzenia i paralelizm składniowy. Wszystko to wspiera autokreację Trumpa jako autentycznego, bliskiego zwykłemu człowiekowi, który odrzuca polityczną poprawność⁴⁵. W pewnym stopniu jest to wynik procesu prywatyzacji dyskursu publicznego – koncentracji mediów na sprawach błahych, dotyczących życia prywatnego. Trump traktuje media społecznościowe, zwłaszcza Twittera jako podstawowy instrument komunikacji, wręcz prowadzenia polityki⁴⁶.

Pierwsza wypowiedź Trumpa w kwestii kryzysu hymnowego miała miejsce podczas spotkania z sympatykami w miejscowości Huntsville w Alabamie, gdzie stwierdził „nie marzylibyście o tym, żeby jeden z tych właścicieli *NFL*, kiedy ktoś nie szanuje naszej flagi, powiedział 'wywalcie tego skur... z boiska'”. Określił zachowanie Kaepernicka jako „kompletne lekceważenie naszego dziedzictwa, wszystkiego za czym się opowiadamy”. Władzom *NFL* i sędziom zmieniającym reguły gry w fut-

Derecho del Deporte”, 2017, t. 10, s. 48.

⁴⁰ Ale wcale nie uchroniło to koszykarza przed atakiem prezydenta. Trump po wywiadzie Lebrona Jamesa w stacji CNN opublikował tweeta, w którym skrytykował prowadzącego wywiad dziennikarza, stwierdzając, że „sprawił, że Lebron wypadł mądrze, co nie jest łatwe do zrobienia”, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1025586524782559232> (data wejścia na stronę: 08.08.2018).

⁴¹ S. Martston, *The Revival of Athlete Activism(s)*..., s. 68

⁴² R. Lakoff, *Donald Trump, the poet*, 6.04.2016, <https://robinlakoff.com/language/donald-trump-the-poet/#more-220> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁴³ A.S. Crines, D. P. Dolowitz, *The Oratory of Donald Trump*, w: A.S. Crines, S. Hatzisavvidou (red.), *Republican Orators from Eisenhower to Trump*, London-New York, 2018, s. 295.

⁴⁴ R.N. Lebow, *The Politics and Business of Self-Interest from Tocqueville to Trump*, London, 2018, s. 59.

⁴⁵ J. Sclafani, *Talking Donald Trump. A Sociolinguistic Study of Style, Metadiscourse, and Political Identity*, London-New York, 2018, s. 60.

⁴⁶ B. Pietrzyk, *Twitter w rękach Donalda Trumpa – narracje i konteksty*, w: J. Misiuna, M. Mołęda-Zdziech, S. Łubiarz (red.), *Amerykańskie wybory prezydenckie w erze postprawdy: aktorzy, strategie, konteksty*, Warszawa, 2018, s. 261-275

bol amerykański zarzucił, że „rujną grę (...) [a przecież] Oni [zawodnicy] chcą się uderzać”

Co ciekawe, Trump w Huntsville pojawił się, aby wesprzeć kandydata w republikańskich prawyborach do Senatu – inkumbenta Luthera Strange’a. Kandydat kilka dni później poniósł klęskę, ale relacje z tej rywalizacji zajmowały o wiele mniej miejsca niż spór o protest hymnowy – jak to określił w swojej kontrowersyjnej książce Michael Wolff – Trump miał już „nowy temat, i to wygrywający”⁴⁷.

Wypowiedź spotkała się z wielkim entuzjazmem odbiorców, co miało prawdopodobnie istotny wpływ na dalszy przebieg wydarzeń⁴⁸. Na szczyblu kraju pojawiło się jednak wiele głosów protestu, zwłaszcza że kilka tygodni wcześniej Trump mimo nacisków nie potępił marszu białych nacjonalistów w Charlottesville, zasłaniając się obroną konstytucyjnego prawa do ochrony wolności słowa⁴⁹. Niektórzy przewrotnie zarzucali Trumpowi, że ograniczając prawo do ekspresji niepopularnych opinii staje się propagatorem „politycznej poprawności”⁵⁰. W późniejszych wywiadach Trump intensyfikował ataki, mówiąc nawet o Kaepernickku, że „może powinien znaleźć sobie państwo, które lepiej mu pasuje. Dajmy mu spróbować, [ale] to się nie stanie”⁵¹. Prowadził ataki na ligę *NFL* i jej zawodników, nazywając ich wielokrotnie „miękkimi”, a wstrząśnienia mózgu, które skutkują wielomiesięczną nieobecnością na boiskach, przyrównał do „małych zadrapań”⁵². Trump posunął się nawet do czytelnej groźby wobec *NFL*, pisząc 10 października 2017 r.: „Dlaczego *NFL* otrzymuje ogromne ulgi podatkowe podczas gdy jednocześnie lekceważy nasz hymn, flagę i państwo? [Trzeba] zmienić prawo podatkowe!”. Trump zarzucał władzom ligi brak „prawdziwego przywództwa”, zbyt miękką postawę wobec „cwaniackich” (ang. *street-smart*) zawodników. Zachowanie Trumpa spotkało się z pozytywnym odbiorem konserwatywnych mediów.

Przed wizytą w Huntsville w 2017 r. Donald Trump poświęcił tematyce hymnu tylko 1 tweeta, od tego czasu do końca czerwca 2018 r. aż 28. Dużo więcej uwa-

⁴⁷ M. Wolff, *Fire and Fury*, London 2018, s.214 (Kindle edition).

⁴⁸ Istnieją podstawy, żeby stwierdzić, że Trump ma dość niespotykany, choć zarazem prosty i skuteczny, sposób dopracowania swojej agendy tematycznej i postulatów programowych. Poprzez Twittera oraz podczas spotkań bezpośrednich wypowiada wiele różnych kontrowersyjnych opinii na przeróżne tematy, oceniając jednocześnie reakcje odbiorców (w przypadku Twittera licząc polubienia i udostępnienia). W ten podobno sposób jednym z głównych haseł kampanii prezydenckiej Trumpa stał się słynny mur na granicy z Meksykiem.

⁴⁹ A. Altman, S. Gregory, *A deliberately provocative President picks his latest fight over free speech in sports*, „The Time”, 9.10.2017, t. 190, nr 14.

⁵⁰ C. R. Sunstein, *In NFL Fight, Trump Embraces Political Correctness*, „Bloomberg.com”, 25.09.2017, <https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-09-25/in-nfl-fight-trump-embraces-political-correctness> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁵¹ E. Branch, *Sit and cause uproar: White House, Trump, Harbaugh weigh in on Kaepernick*, 30.08.2016, <http://www.sfgate.com/49ers/article/Sit-and-cause-uproar-White-House-Trump-9191817.php> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁵² B. Guarino, *Trump knocks ‘softer’ NFL rules: ‘Concussions — ‘Uh oh, got a little ding on the head?’*, „The Washington Post”, 13.10.2016.

gi wcześniej poświęcał *NFL*, pisząc krytycznie o lidze, zwłaszcza od października 2014 r., gdy okazało się, że Trump nie stanie się właścicielem klubu. Zarzucał błędne zmiany w przepisach, powodujące, że gra staje się zbyt „mięka”, a zbytnia ingerencja sędziów zanudza widzów. Podkreślał spadające wyniki oglądalności, deklarując wielokrotnie, że ostatecznie cieszy się z tego, że nie został właścicielem klubu w *NFL*.

Ze sprawą Kaepernicka w mediach współwystępowały również relacje ze sporu Trumpa z Stephenem Curry, wybitnym koszykarzem ligi *NBA*, który odmówił uczestnictwa w zwyczajowej wizycie drużyny mistrza ligi w Białym Domu. Nie był pierwszym zawodnikiem, który podjął tego typu decyzję⁵³, ale Trump był pierwszym prezydentem, który w publiczny i zdecydowany sposób zareagował – zatweetował, że wycofuje zaproszenie⁵⁴.

Można jednak dopatrywać się w tej sytuacji efektów rzekomej zмовы właścicieli klubów, którzy chcieli pozbyć się wywołującego problemy zawodnika. W kwietniu 2018 r. „New York Times” opublikował nagranie z niejawnego spotkania łącznie około 30 osób – przedstawiciele zawodników, właścicieli oraz samej ligi, które miało miejsce w październiku 2017 r. Powodem spotkania była chęć uzyskania przez zawodników wyjaśnienia braku kontraktu dla Kaepernicka⁵⁵. Właściciele unikali bezpośredniej odpowiedzi, ale kilka wypowiedzi wskazywało na rolę postawy Trumpa. Można byłoby dostrzec wielką obawę właścicieli, ich naczelnym celem zdawało się być zapobieżenie kolejnym atakom Trumpa⁵⁶.

W maju 2018 r. właściciele klubów *NFL* jednogłośnie zdecydowali zmienić regulacje dotyczące odgrywania hymnu przed spotkaniami: wprowadzono zasadę, aby wszyscy zawodnicy na boisku stali i „okazywali szacunek fladze” podczas hymnu, z drugiej strony zniesiono obowiązek obecności na boisku podczas odgrywania hymnu, zezwalając zawodnikom na przebywanie do tego czasu w szatni lub „podobnej lokalizacji”. Kluby, których zawodnicy nie będą przestrzegali powyższych reguł zo-

⁵³ Np. w 2012 r. hokeista Tim Thomas, sympatyk *Tea Party* odmówił wizyty w Białym Domu i spotkania z prezydentem Barackiem Obamą.

⁵⁴ Zob. szerzej J. Zelizer, *What Trump's NFL, Curry remarks should signal to his base*, „cnn.com”, 23.09.2017, <https://edition.cnn.com/2017/09/23/opinions/trump-nfl-remarks-racial-issue-zelizer-opinion/index.html> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁵⁵ K. Belson, M. Leibovich, *Inside the Confidential N.F.L. Meeting to Discuss National Anthem Protests*, „The New York Times”, 25.04.2018.

⁵⁶ Robert Kraft, właściciel *New England Patriots*, znany wcześniej jako sympatyk Trumpa, któremu przekazał 1 mln dolarów na kampanię, stwierdził, że „problem jaki mamy jest taki, że mamy prezydenta, który będzie używał nas jako mięsa armatniego do realizowania swojej misji, która w moim odczuciu nie jest w najlepszym interesie Ameryki. To jest dzielnice i okropne”. Jeffrey Lurie, właściciel *Philadelphia Eagles*, dodawał, że „Musimy być ostrożni, aby nie dać się sprowokować Trumpowi lub komukolwiek innemu. Musimy znaleźć sposób, aby nie dać się podzielić ani wpędzić w pułapkę (...). Inny fakt, które chce poruszyć jest taki, że wielu z nas nie ma chęci popierania Prezydenta Trumpa. Tak, niektórzy chcą. [Ale] niektórzy zawodnicy też.” Terry Pegula, właściciel *Buffalo Bills* dodał: „Wszystko czego Donald potrzebuje, to zacząć to znowu. Potrzebujemy jakiegoś rodzaju planu z powodu tego co się dzieje w społeczeństwie. Wszyscy powinniśmy nałożyć plaster na to co się dzieje w państwie”. K. Belson, *'Divisive' and 'Disastrous': The Most Biting Comments N.F.L. Owners Made About Trump*, „The New York Times”, 25.04.2018.

staną ukarane finansowo przez ligę, a kluby indywidualnie ustalą własne reguły postępowania z zawodnikami naruszającymi powyższe normy⁵⁷. Trump pochwalił *NFL* za „zrobienie dobrej rzeczy”, choć jednocześnie wskazał, że osoby, które nie stoją podczas hymnu nie powinny grać w lidze, a nawet „może nie powinny być w tym kraju”⁵⁸. Dodał, że to amerykańscy obywatele, a nie on, przyciągnęli uwagę do tej kwestii, co świadczy o tym, że „ten kraj jest bardzo mądry. Mamy bardzo mądrych ludzi...”⁵⁹. Rozwiązanie było krytykowane przez media określane przez Trumpa mianem liberalnych, za ustępstwo wobec prezydenta i ograniczenie wolności wypowiedzi. Przedstawiciele związku zawodowego zrzeszającego zawodników *NFL* negatywnie ocenili całkowite pominięcie graczy w procesie kształtowania tych regulacji⁶⁰. W dużym stopniu ciężar decyzji został przesunięty na poszczególne kluby – czy karać zawodników za zachowania, które jako niezgodne z regułami *NFL* będą rodziły koszty w postaci kar dla klubów. Niektórzy właściciele wskazali już, że nie będą nakładali kar indywidualnych na zawodników⁶¹. Spór może rodzić także wykładnia przepisów – jakie zachowania będą nosiły znamiona braku szacunku dla hymnu i flagi⁶², czy np. podnoszenie w górę zaciśniętej pięści mieści się w tym katalogu, zwłaszcza, że rok wcześniej prezes *NFL* Roger Goodell komentując protest związany z klękaniem podczas hymnu wprost stwierdził, że „zawodnicy *NFL* nie mają na celu okazywać braku szacunku fladze”⁶³.

Jeżeli celem właścicieli *NFL* było załagodzenie konfliktu z Trumpem, to podjęte kroki bardzo szybko okazały się nieskuteczne. Niecałe dwa tygodnie później doszło do kontrowersji związanych ze zwyczajową wizytą drużyny mistrza *NFL* (w tym przypadku *Philadelphia Eagles*) w Białym Domu. Trump unieważnił zaproszenie dla drużyny, gdy dowiedział się, że w wizycie ma zamiar uczestniczyć mniej niż 10 z liczącej 53 zawodników drużyny. W oficjalnym stanowisku rzeczniczka Trumpa Sarah Huckabee Sanders nazwała zachowanie zawodników „porzuceniem kibiców”, w miejsce planowanej wizyty Biały Dom zadeklarował zamiar zorganizowania w tym

⁵⁷ R. Goodell, *Statement on national anthem policy*, „nfl.com”, 23.05.2018, <http://www.nfl.com/news/story/0ap3000000933962/article/roger-goodells-statement-on-national-anthem-policy> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁵⁸ R. Gaydos, *Trump supports NFL's decision on national anthem policy*, 24.05.2018, „FoxNews.com” <http://www.foxnews.com/politics/2018/05/24/trump-supports-nfls-decision-on-national-anthem-policy.html> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ J. Batista, *NFL's national anthem policy leaves room for more controversy*, „nfl.com”, 23.05.2018 <http://www.nfl.com/news/story/0ap3000000934062/article/nfls-national-anthem-policy-leaves-room-for-more-controversy> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁶¹ *NFL owners issue statements on anthem policy*, „nfl.com”, 23.05.2018, <http://www.nfl.com/news/story/0ap3000000934036/article/nfl-owners-issue-statements-on-anthem-policy> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁶² Ang. „*A club will be fined by the League if its personnel are on the field and do not stand and show respect for the flag and the anthem*”.

⁶³ A. Garcia, *Goodell: NFL players aren't trying to be 'disrespectful to the flag'*, „cnn.com”, 18.10.2017, <http://money.cnn.com/2017/10/18/news/companies/nfl-national-anthem-protests-roger-goodell/index.html> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

czasie uroczystości dedykowanej amerykańskiej fladze z udziałem orkiestr i chórów wojskowych⁶⁴. Tego samego dnia Trump opublikował tweeta, w którym powiązał decyzję o wycofaniu zaproszenia z ochroną flagi, a pozostawanie w szatni zrównał z klęceniem⁶⁵, co wzbudziło kontrowersje również dlatego, że żaden zawodników wspomnianego klubu nie uczestniczył we wcześniejszym proteście.

Zaskakująca była reakcja świata korporacji, oficjalnych sponsorów ligi – firmy produkujące sprzęt sportowy, takie jak *Nike* czy *Under Armour* wsparły sportowców po wypowiedzi Trumpa odwołując się do konstytucyjnych wolności i swobód. Z drugiej strony jeden z największych sponsorów ligi – sieć pizzerii *Pappa John's*, którego marka silnie kojarzyła się z ligą, zrezygnował z tytułu oficjalnego sponsora, obwiniając protest o znaczny spadek sprzedaży.

PODSUMOWANIE

W przedstawionej sytuacji widać szczególną rolę futbolu w amerykańskiej kulturze, sprzęgniętego z praktykami umacniającymi patriotyzm, ale też wyjątkowy sposób działania Trumpa w obszarze polityki. Złakniony wręcz kontrowersji i zainteresowania, amerykański prezydent zaatakował ludzi zwyczajowo niestanowiących obiektu ataku polityków: znanych sportowców i przedstawicieli lig sportowych. Działanie zrealizowane zostało w sposób charakterystyczny dla Trumpa – z wykorzystaniem Twittera i wieców z sympatykami, za pomocą prostego, wulgarnego i agresywnego języka. Ale prezydent mógł w tym sporze dysponować poparciem konserwatywnych mediów i co najważniejsze – rzesz wiernych zwolenników, co okazało się istotną bronią w konflikcie z podmiotem działającym wedle biznesowej logiki maksymalizacji zysku finansowego. Odwoływał się do nostalgicznej wizji przeszłości ucieleśnionej w swoim słynnym prezydenckim hasle *Make America Great Again*. Trump był obrońcą futbolu amerykańskiego z jego obrzędami, który stał się emanacją amerykańskiej wielkości i tradycji, opartej na sile, odwadze i męstwie. Można przypuszczać, że w pewnym stopniu do zaognienia sporu przyczyniła się osobista uraza, którą Trump żywił po nieudanych próbach przystąpienia do ligi. Choć sam polityk wprost nigdy się nie odnosił do kwestii rasowych w kontekście sporu z *NFL*, to trudno je całkowicie pominąć, choć rozpatrywanie sporu wyłącznie w tych kategoriach byłoby uproszczeniem. Można również postawić hipotezę, że spór był przejawem szczególnej umiejętności Trumpa jaką jest stanowienie agendy problemowej, dzięki której to on narzuca główne wątki debaty publicznej, redukując znaczenie tych dla siebie niekorzystnych.

Mimo kontrowersji i wielu głosów krytycznych, tak naprawdę Trumpa można traktować jako zwycięzcę tego sporu. Kaepernick jest poza zawodowym sportem, liga *NFL* wprowadziła nowe przepisy, właściciele klubów obawiają się Trumpa, a on sam

⁶⁴ *Statement from the Press Secretary on the Change of Format for Today's Event*, 5.06.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-change-format-todays-event/> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁶⁵ <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1003832766511894528> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

nie cofnął się ani o krok. Prezydent bezpośrednio przypisuje sobie zasługę braku kontraktu dla Kaepernicka – podczas jednego ze spotkań stwierdził: „właściciele *NFL* nie chcą go wziąć do siebie, bo nie chcą dostać wrednego tweeta od Donalda Trumpa”⁶⁶, czemu trudno odmówić pewnej dozy słuszności, zwłaszcza w świetle ujawnionych nagrań. Defensywne nastawienie właścicieli pogłębiają spadające wyniki oglądalności ligi.

Szerszej refleksji wymaga też kwestia relacji między sportem i polityką, zwłaszcza w odniesieniu do określenia granic protestu. W kontekście kontrowersji jakie budzi przyznawanie krajom autorytarnym organizacji wielkich imprez sportowych pojawia się często postulat oddzielenia sportu i polityki. Ale tutaj za zasadne należy uznać pytanie, czy sport może w ogóle być nie-polityczny? Volker Schurmann celnie zauważył, że nawet neutralna postawa wobec takich zdarzeń też jest polityczna, wspiera establishment i utrwała aktualny stan rzeczy⁶⁷. W takim rozumieniu podobnie polityczny byłby brak reakcji czarnoskórych sportowców na niewątpliwy problem społeczny, jakim są liczne zdarzenia śmiertelne wśród czarnoskórych podejrzanych. Trudno też jednoznacznie określić, jakie powinny być granice protestu w sporcie. Z jednej strony mogą one być wynikiem działań klubu nakierowanych na zwalczanie zachowań mogących wpłynąć negatywnie na osiągnięty przez zespół wynik sportowy czy finansowy. Praktyki te najczęściej nie są skodyfikowane, określenie motywacji ich uczestników obarczone jest ryzykiem błędu, ale wydaje się, że z podobnym przypadkiem mieliśmy do czynienia w sprawie Kaepernicka. Drugi wymiar ograniczenia prawa do protestu to przepisy i inne regulacje federacji czy lig sportowych, przyjmujące często formę regulaminów, kodeksów etycznych itp. Tego typu działania, choć kompromisowe w formie, zostały podjęte przez ligę *NFL* w po sezonie 2017/2018. Można mieć jednak poważne wątpliwości, czy w społeczeństwach demokratycznych wyciszenie kontrowersji jest dobrą metodą prowadzenia debaty publicznej, zwłaszcza jeżeli głos protestu przyjmował tak łagodny w formie wyraz jak ukłęknięcie – gest powszechnie kojarzony raczej z wyrażeniem szacunku czy oddania niż obrazoburstwem.

Dr Tomasz Czapiewski, Instytut Politologii i Europeistyki, Uniwersytet Szczeciński (tomek czapiewski@gmail.com)

Słowa kluczowe: liga futbolu amerykańskiego – NFL, kryzys hymnowy, konflikt Trump – NFL, Colin Kaepernick

Keywords: National Football League – NFL, national anthem crisis, conflict between Trump and NFL, Colin Kaepernick

⁶⁶ A. Joseph, *Donald Trump is taking credit for Colin Kaepernick still being a free 61 agent*, "USA Today Sports", 20.03.2017, <http://ftw.usatoday.com/2017/03/donald-trump-credit-colin-kaepernick-free-agency-louisville-nfl-owners-tweet-anthem-protest> (data wejścia na stronę 30.06.2018).

⁶⁷ A. Thiel, A. Villanova, M. Toms, L.F. Thing, P. Dolan, *Can sport be 'un-political'?*, „European Journal for Sport and Society”, 2016, t. 13, nr 4, s. 253-255.

ABSTRACT

The article aims to analyze the relationship between sport and politics on the example of a sequence of events commonly known as the national anthem crisis. In 2016, American quarterback Colin Kaepernick protested while the national anthem was being played, which met with the harsh reaction of US President Donald Trump. The study consists of three basic parts. Subsections are devoted to the description of the social and political context of the NFL league, the national anthem crisis and the conflict between Trump and NFL, respectively. The basic question posed by the author is to explain the reason for such a special interaction between the world of sport and politics and to understand its course. The research source is English-language literature on the subject and statements of the participants of the events. As part of the conclusions, it was stated that the described event shows the special role of American football in American culture, coupled also with practices strengthening patriotism, but also the unique way Trump works in the area of politics. Despite the controversy and many critical voices, Trump can be treated as the winner of this dispute. The question of the relationship between sport and politics also needs to be discussed more broadly, especially with regard to defining the limits of the athletes' right to protest.